

قالی بافی در ایران

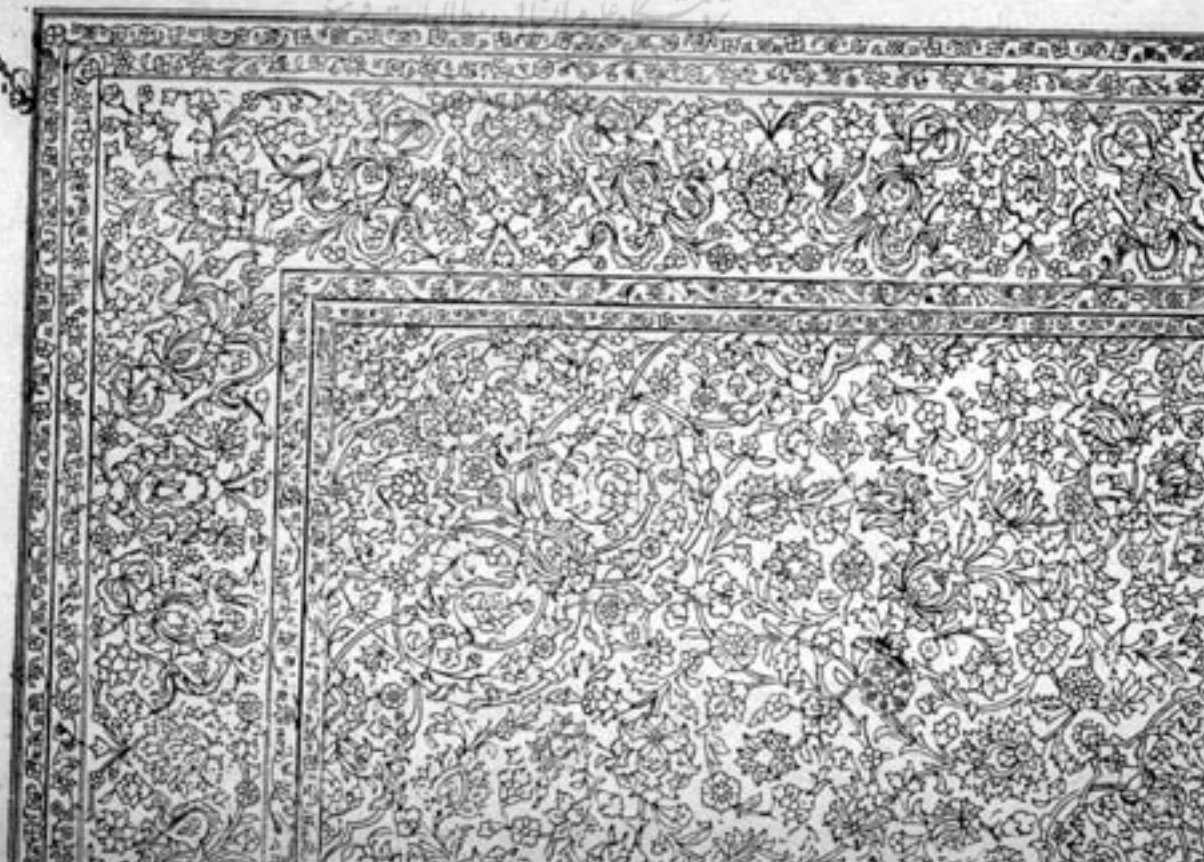
[۶]

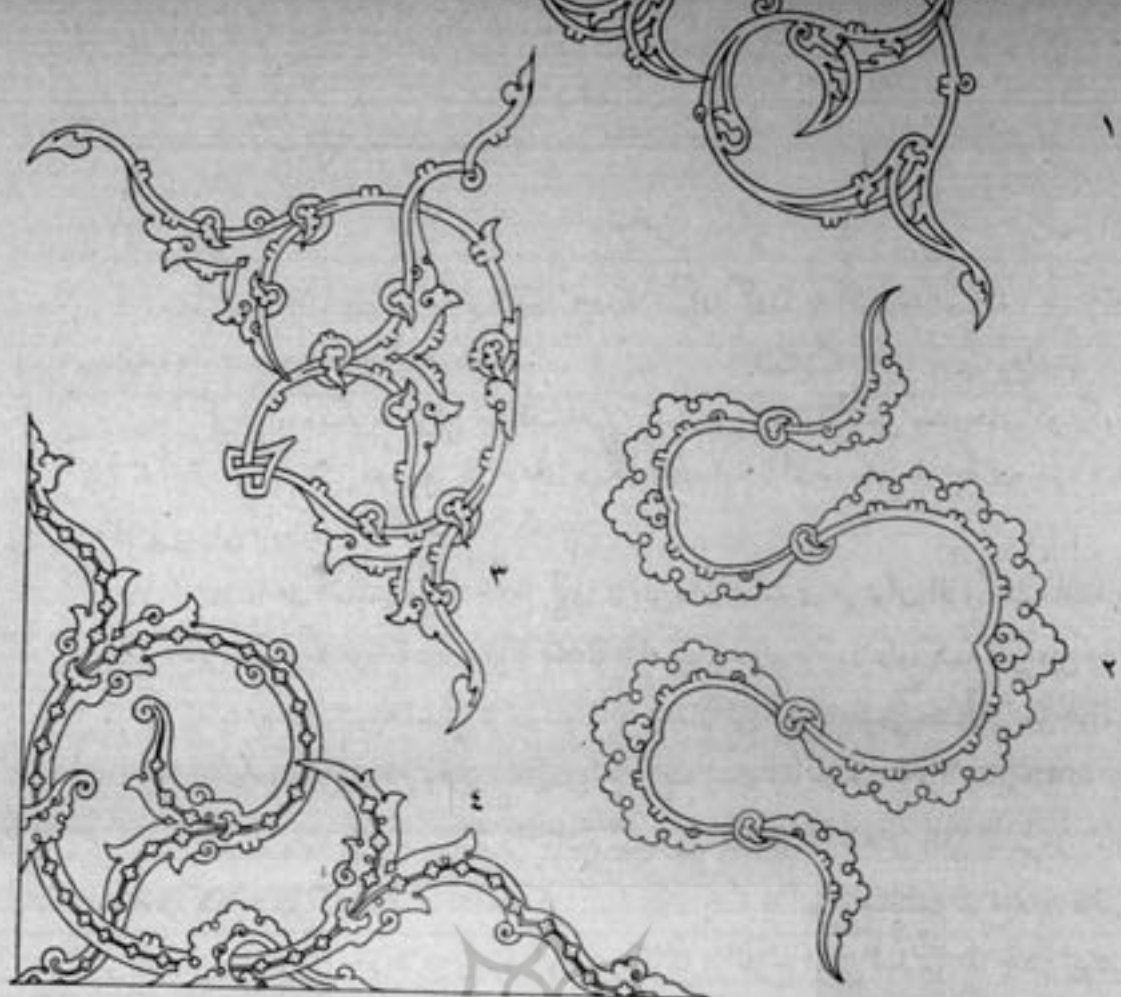
طرحهای اسلیمی

همانطور که در مقاله‌های پیش‌باد آور شدیم از قرن نهم به بعد خطوط منحنی در طرح قالی راه یافت و کم‌کم طراحان قالی از طرح‌هایی که تنها خطوط مستقیم در آنها دیده می‌شد منحرف شدند. ازین زمان به بعد تریج‌ها و اسلیمی‌های بسیار ساده در قالی‌ها پدیدار شد (جوع کنید به شماره پنجم همین دوره).

طرح‌های اسلیمی همانطور که بتفصیل باد آور شدیم در زمان صفویان به نهایت کمال رسید و در کاشی‌کاری و قالی‌بافی آنچنان رواج یافت که کمتر کاشی و قالیی از آن دوران می‌توان پیدا کرد که خالی ازین طرح‌ها باشد.

طرح‌های اسلیمی که دارای گردش‌های بسیار زیبایی است بدون شك مانند اغلب طرح‌های قالی از چیزهای طبیعی چون گیاهان جانوران و... گرفته شده است مثلاً گروهی از طراحان قالی عقیده دارند که طرح اسلیمی ساده در اصل کله فیل بوده است و گردش خط تریج و لچک با طرح‌های اسلیمی

طرح های اسلیمی : ۱ - اسلیمی ساده - ۲ - اسلیمی ماری یا « بوتورمه » - ۳ - اسلیمی دهن اژدری - ۴ - اسلیمی گلدار (طرح از محمد پاشای)

دبالة آن را نمودار خرطوم فیل می دانند . اسلیمی ماری یا « بوتورمه » که در حقیقت آنرا باید جدا از اسلیمی های دیگر نام برد همانطور که از اسمش مشهود است از حرکت مار گرفته شده است . اما در حقیقت غالب اسلیمی ها شکل تجرید یافته [استیلیزه] گیاهان یا بهتر بگوئیم درختان است و با کمی دقت این حقیقت را می توان دریافت . مثلاً در اسلیمی برگی ، کاملاً این موضوع نمایان است .

طرح های اسلیمی در بیشتر هنرهای ظریف ایران - البته در دوران صفوی و بعد از آن - بکار برده شده است . مانند : کاشی کاری ، قالی بافی ، زری بافی و زری دوزی ، تذهیب ، و میناتور و کج بری و حتی در نقاشی به روی دیوار عمارتها (عالی قابو و هشت بهشت و . . .)

اسلیمی ها انواع مختلف دارد : اسلیمی ساده - اسلیمی برگی - اسلیمی گلدار اسلیمی دوپنده - اسلیمی دهن اژدری (که در اصفهان آنرا اسلیمی چنگ می خوانند) اسلیمی توخالی - اسلیمی پیچک دار و اسلیمی ماری یا « بوتورمه » .

البته بد نیست نکته ای را یاد آور شوم که طرح های اسلیمی و طرح های منحنی دیگر که غالباً پایه اسلیمی ها است به خلاف نظر اروپائیان که آنها را طرح های عربی به شمار آورده اند و نام عربسک بر آن نهاده اند ، طرح هایی کاملاً ایرانی است و نظیرهای ساده آنها در حاشیه های کهنه گری شده در بیستون و روی ظرف های فلزی که از دوره ساسانیان باقی مانده است ، دیده می شود . تنها این طرح ها از قرن نهم اسلامی به بعد در رشته های بافندگی و دیگر هنرهای ظریفه رایج زمان ، رواج مجدد یافته و تکامل پذیرفته است .

طرح‌های اسلیمی درقالی بافی به صورتهای گوناگون به کار برده می‌شود: درحاشیه درزمینه، درترنج‌ها و لچک‌ها و...

از طرف دیگر به انواع مختلف باهم ترکیب می‌شوند و اسلیمی بندی‌های گوناگون را به وجود می‌آورند. در ضمن طرح‌های دیگر بطور ساده برای پیوستن طرح‌های منفرد و... بکار برده می‌شود.

در داخل اسلیمی‌ها و خارج آنها تزیین‌های بسیاری می‌توان افزود که البته به چیره دستی طراح مربوط است. مثلاً یک نوع اسلیمی مازی وجود دارد که اطرافش را با طرحی که به حلزون شبیه است تزیین کرده‌اند و بتازگی آنرا اسلیمی حلزونی می‌خوانند اما این نام در میان اهل فن وقالی بافان رواج نیافته است و درحقیقت آنرا نپذیرفته‌اند.

رو بهم رفته طرح‌های اسلیمی مانند بسیاری دیگر از طرح‌های قالی به مرور زمان با تکاملی که حاصل کرده است، آمادگی آنرا دارد که با انواع مختلف طرح‌های قالی ترکیب شود و طرحی جدید به وجود آورد، اگرما از طرح اصلی اسلیمی‌ها چشم پپوشیم و تزیین‌های آنها را در نظر آوریم انواع آنها بیرون از حد شمار می‌شود. چون هر طراح قالی - خاصه در عهد صفویان - به ذوق خود تزیین‌هایی بر آنها افزوده است که کاملاً شکل ظاهر هر یک از آنها با اسلیمی دیگری که تزیینی دیگر دارد متفاوت است.

ح.ع

طرح شاه عباسی

